

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN VIỆT TÙNG

**GIÁO DỤC DI SẢN VĂN HÓA TRONG DẠY HỌC
ĐỊA LÝ LỚP 12**

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học bộ môn Địa lý

Mã số: 60 14 01 11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Nguyễn Phương Liên

Thái Nguyên - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu do chính tôi thực hiện, dưới sự hướng dẫn khoa học của TS. Nguyễn Phương Liên.

Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực, có nguồn gốc rõ ràng. Kết quả trong luận văn chưa được công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào khác.

Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2015

Tác giả luận văn

Trần Viết Tùng

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc và chân thành cảm ơn TS. Nguyễn Phương Liên đã chỉ bảo, hướng dẫn và giúp đỡ tôi rất tận tình trong suốt thời gian thực hiện và hoàn thành luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ tận tình của Ban chủ nhiệm khoa Địa lí, các Thầy cô giáo khoa Địa lí, trường Đại Học Sư Phạm Thái Nguyên. Tôi xin cảm ơn tập thể giáo viên Trường THPT Việt Vinh, Trường THPT Quang Bình và Trường PTDT Nội trú cấp II - III Bắc Quang đã tạo mọi điều kiện thuận lợi và giúp đỡ tôi trong suốt thời gian nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, tôi xin cảm ơn gia đình, những người thân và bạn bè luôn động viên, ủng hộ, giúp tôi tập trung nghiên cứu và hoàn thành luận văn của mình.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2015

Học viên

Trần Viết Tùng

MỤC LỤC

	Trang
Trang bìa phụ	
Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Danh mục các chữ viết tắt	iv
Danh mục các bảng	v
Danh mục sơ đồ, hình vẽ	v
MỞ ĐẦU	1
NỘI DUNG	10
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA VIỆC GIÁO DỤC DI SẢN VĂN HÓA TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÝ LỚP 12 THPT	10
1.1. Cơ sở lý luận	10
1.1.1. Phương pháp dạy học	10
1.1.2. Di sản văn hóa	13
1.1.3. Hệ thống các di sản ở Việt Nam	15
1.1.4. Vai trò, ý nghĩa của việc sử dụng di sản văn hóa trong dạy học địa lí nói chung và địa lí lớp 12 nói riêng	17
1.1.5. Đặc điểm tâm sinh lý và trình độ nhận thức của học sinh lớp 12	21
1.2. Cơ sở thực tiễn	23
1.2.1. Yêu cầu đổi mới phương pháp dạy học	23
1.2.2. Đặc điểm chương trình sách giáo khoa địa lí lớp 12	24
1.2.3. Thực trạng dạy học địa lí trong nhà trường phổ thông và việc lồng ghép giáo dục di sản văn hóa trong dạy học địa lí cho học sinh lớp 12 hiện nay	29
Chương 2: XÁC ĐỊNH NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP GIÁO DỤC DI SẢN VĂN HÓA QUA MÔN ĐỊA LÝ LỚP 12 THPT	32
2.1. Khả năng giáo dục giá trị di sản văn hóa trong dạy học Địa lí 12	32

2.2. Xác định nội dung giáo dục di sản văn hóa qua môn địa lý lớp 12 THPT ..	33
2.2.1. Mục tiêu giáo dục di sản văn hóa cho học sinh lớp 12.....	33
2.2.2. Nguyên tắc xác định nội dung giáo dục di sản văn hóa qua bài dạy Địa lí 12	33
2.2.3. Các yêu cầu của việc giáo dục di sản văn hóa qua môn địa lí	35
2.2.4. Một số nội dung cụ thể về giáo dục di sản văn hóa trong chương trình SGK Địa lí 12	39
2.3. Phương pháp giáo dục di sản văn hóa cho học sinh lớp 12 qua tổ chức các hoạt động ngoại khóa.....	46
2.3.1. Các nguyên tắc sử dụng phương pháp giáo dục di sản văn hóa trong bài dạy học Địa lí 12	46
2.3.2. Một số hình thức tổ chức giáo dục di sản văn hóa cho học sinh qua bài dạy học Địa lí lớp 12	51
2.4. Thiết kế một số giáo án mẫu về giáo dục di sản qua dạy học địa lí 12	77
2.4.1. Mẫu giáo án 1.....	77
2.4.2. Mẫu giáo án 2.....	88
Chương 3: THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	96
3.1. Mục đích và nhiệm vụ thực nghiệm	96
3.1.1. Mục đích thực nghiệm.....	96
3.1.2. Nhiệm vụ thực nghiệm	96
3.2. Nguyên tắc tiến hành thực nghiệm	96
3.3. Nội dung thực nghiệm.....	96
3.4. Tổ chức thực nghiệm.....	97
3.4.1. Thời gian thực nghiệm	97
3.4.2. Chọn trường, lớp thực nghiệm.....	97
3.4.3. Phương pháp thực nghiệm.....	98
3.4.4. Tiến hành thực nghiệm.....	99
3.5. Kết quả thực nghiệm	99

3.5.1. Kết quả về mặt định tính	99
3.5.2. Kết quả về mặt định lượng	99
3.5.3. Kết quả chung về thực nghiệm	102
KẾT LUẬN	104
TÀI LIỆU THAM KHẢO	107
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Viết tắt	Viết đầy đủ
BGDDĐT	Bộ giáo dục đào tạo
DA	Dự án
GD	Giáo dục
DHDA	Dạy học dự án
DSVH	Di sản văn hóa
ĐC	Đối chứng
GDTX	Giáo dục thường xuyên
GV	Giáo viên
HS	Học sinh
HĐNGLL	Hoạt động ngoài giờ lên lớp
KT - XH	Kinh tế - xã hội
PTDT	Phổ thông dân tộc
SGK	Sách giáo khoa
THPT	Trung học phổ thông
TN	Thực nghiệm
TW	Trung ương

DANH MỤC CÁC BẢNG

	Trang
Bảng 2.1. Các nội dung cụ thể giáo dục di sản văn hóa trong chương trình sách giáo khoa địa lí 12	40
Bảng 2.2. Đáp án trò chơi ô chữ kì diệu	56
Bảng 2.3. Công việc của giáo viên và học sinh trong tổ chức dạy học dự án địa lý	73
Bảng 3.1. Danh sách trường, lớp tham gia thực nghiệm sư phạm	97
Bảng 3.2. Danh sách giáo viên dạy thực nghiệm	98
Bảng 3.3. Bảng phân phối điểm kiểm tra trắc nghiệm về tình trạng nhận thức của lớp thực nghiệm và đối chứng ở 3 trường THPT.....	100
Bảng 3.4. Bảng phân phối tổng hợp điểm các bài trắc nghiệm của lớp thực nghiệm và đối chứng	100
Bảng 3.5. Bảng tổng hợp điểm trung bình của các lớp thực nghiệm và đối chứng	101

DANH MỤC SƠ ĐỒ, HÌNH VẼ

	Trang
Sơ đồ 1.1. Dạy học tích cực.....	11
Hình 3.1. Biểu đồ so sánh kết quả thực nghiệm và đối chứng tại 3 trường THPT	101

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Lí luận và thực tiễn đã chứng minh rằng, bất kỳ dân tộc nào cũng có quá trình lịch sử phát triển riêng của mình, đồng thời sản sinh ra giá trị văn hóa dân tộc và chính giá trị văn hóa đó đã làm nên diện mạo, cốt cách riêng của mỗi dân tộc, để tạo nên sự phong phú đa dạng cho nền văn hóa chung của nhân loại. Thực tế ngày càng khẳng định vai trò to lớn của di sản văn hóa dân tộc đối với quá trình phát triển của xã hội. Một quốc gia không thể phát triển bền vững nếu thiếu một nền tảng văn hóa nội sinh, khi các giá trị di sản văn hóa bị mai một hoặc không được giữ gìn, phát huy một cách đúng đắn, có hiệu quả.

Đảng và Nhà nước ta luôn coi trọng và quan tâm đến việc giữ gìn, bảo tồn và phát huy di sản văn hóa của dân tộc. Vì nó là hồn của dân tộc, là nền tảng tinh thần, động lực nội sinh của sự phát triển bền vững. Đại hội Đảng VIII khẳng định *“Văn hóa là nền tảng tinh thần xã hội, vừa là mục tiêu, vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế xã hội,... nhằm xây dựng và phát triển nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, xây dựng con người Việt Nam về tư tưởng, đạo đức, tâm hồn, tình cảm, lối sống, xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh cho sự phát triển của xã hội”*. [10]

Giá trị của di sản văn hóa nói chung, di tích và danh thắng nói riêng là vô cùng to lớn, song điều quan trọng hơn cả là việc bảo tồn và phát huy những giá trị của nó như thế nào để phát triển mang tính bền vững trong giai đoạn hiện nay mới chính là vấn đề cần được đặc biệt quan tâm đúng mức của các ngành, các cấp, nhất là những người làm công tác quản lý và giáo dục văn hóa hiện nay.

Vấn đề bảo tồn các di sản văn hoá của dân tộc luôn đi cùng với giáo dục, trong đó giáo dục di sản văn hoá là một phần không thể thiếu trong chương trình giáo dục. Đặc biệt, Địa lý là môn học có nhiều thuận lợi về giáo dục tình yêu quê hương đất nước, trong đó các kiến thức về di sản văn hóa có vai trò cực kì quan trọng. Tuy nhiên nội dung kiến thức và hình thức tổ chức dạy học di sản văn hóa vẫn còn chiếm một tỉ lệ nhỏ trong các bài giảng địa lý. Bên cạnh đó, việc nắm các

kiến thức về di sản văn hóa của giáo viên còn chưa sâu, chưa rộng đã phần nào ảnh hưởng đến chất lượng học tập của học sinh. Do đó, việc cung cấp và bổ sung kiến thức di sản văn hóa cho học sinh còn nhiều hạn chế, đây là vấn đề cần được khắc phục. Việc đưa kiến thức giáo dục di sản văn hóa vào trong dạy học địa lý sẽ góp phần làm giàu tình yêu quê hương đất nước trong tâm hồn các em. Đồng thời, bài giảng địa lý có sự liên hệ, chứng minh bằng thực tiễn nơi các em đang sống và học tập sẽ trở nên hấp dẫn và có tính thuyết phục với học sinh hơn.

Ở nước ta, vấn đề giáo dục di sản văn hóa ở các trường phổ thông hiện nay đã được chú ý nhiều hơn. Trong chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2010 - 2020, khẳng định mục tiêu và nhiệm vụ quan trọng của việc giáo dục di sản văn hóa cho học sinh phổ thông. Tại hội thảo giáo dục di sản trong nhà trường do UNESCO tổ chức đầu tháng 3 - 2012 nhấn mạnh việc “đưa chương trình giáo dục di sản vào nhà trường là cần thiết”.

Xuất phát từ những lí do trên, tác giả lựa chọn vấn đề **“Giáo dục di sản văn hóa trong dạy học Địa lý lớp 12”** làm đề tài nghiên cứu.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Bước sang thế kỷ XXI, xu thế tất yếu của nhiều quốc gia trên thế giới là bằng mọi cách khơi dậy sức sống mãnh liệt của dân tộc để hội nhập quốc tế và phát triển hợp lý, phù hợp với xã hội hiện đại. Để làm được điều đó, nhiều nước đã tìm về di sản văn hoá (DSVH), bởi di sản văn hóa chính là một trong những cội nguồn sức sống tiềm tàng to lớn của dân tộc được tạo ra trong quá khứ, cần phải được bảo vệ, duy trì và phát huy trong xã hội hiện đại. Di sản văn hóa dân tộc giống như một nguồn lực kép: nguồn lực vật thể (hữu hình) và nguồn lực phi vật thể (vô hình). Nó trở thành điểm tựa quan trọng, tạo thế đi vững chắc cho hiện tại và tương lai của mỗi quốc gia, dân tộc trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay.

Trong thời gian gần đây, vấn đề giáo dục di sản văn hóa trong nhà trường phổ thông được nhiều nhà khoa học quan tâm và đã có rất nhiều công trình nghiên cứu khoa học có giá trị, đã công bố rộng rãi dưới dạng sách tham khảo, bài báo cáo khoa học... trong đó phải kể đến: